bilimname 49, 2023/1, 541-566
Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi: 07.01.2023, Kabul Tarihi: 30.04.2023, Yayın Tarihi: 30.04.2023
doi: 10.28949/bilimname.1230805

BÂCÛRÎ'NİN NÜBÜVVET ANLAYIŞI

Hamdi YALÇIN[a]

Öz

Günümüzde ateizm ve deizm gibi akımların nübüvvet müessesine yaptığı itirazlar, bu meselenin ispatına yönelik yeni literatür çalışmalarını daha önemli kılmaktadır. Bâcûrî'nin (öl. 1277/1860) nübüvvetin ispatı ve temellendirmesi bağlamında ortaya koyduğu argümanlar, nübüvvet müessesesine olan inancın klasik delillerini yansıtması bakımından önem arz etmektedir. Bâcûrî bu konuda genel olarak Eş'arî ve Sünnî çizgiyi takip etmekte bazı noktaları ise tasavvufî şahsiyetlerden yaptığı nakiller ve birtakım kavramlardan hareketle açıklamaktadır. Böylece kelâm ve tasavvuf ilmini mezcetmeye çalışarak iki farklı disiplini birbirine yaklaştırmaktadır. Nübüvveti "insan aklının faal akılla iletişim kurması" şeklinde yorumlayan ve kesbîlik anlayışına zemin hazırlayan filozofların görüşlerini reddeden Bâcûrî, onun vehbî olduğunu, gayret ve cehdle kazanılamayacağını ifade etmektedir. Nübüvvetin aklen ve vâkıa olarak mümkün bir fiil olduğunu ve Allah için zorunluluk ifade edemeyeceğini belirtmektedir. Bâcûrî, reel ve ilkesel olarak nübüvveti muhal gören ve ontolojik anlamda reddeden Sümeniyye ve Berâhime gibi düşünsel akımlara karşı çıktığı gibi nübüvvetin Allah açısından vacip olduğu fikrini ileri süren Mu'tezile'ye de karşı çıkmaktadır. Hz. Muhammed'in, ruhunun diğer tüm ruhlardan önce yaratıldığını, melek, cin ve insanların yanı sıra tüm nebîlere ve geçmiş ümmetlere de gönderildiğini zikrederek onun sadece Araplara gönderildiğini iddia eden Îsevileri de eleştirmektedir. O, mûcizenin, kerâmet ve irhas gibi hârikulâde olaylardan ve aynı şekilde sihir, büyü ve benzerlerinden farklı olduğunu savunmaktadır. Bu çalışmanın amacı pek çok alanda şerh, haşiye ve müstakil eser kaleme alan 19. yy. âlimlerinden Bâcûrî'nin nübüvvet anlayışını incelemektir. Bu çerçevede makale, geçmişten günümüze uzanan nübüvvet meselesine yönelik güncel kanaatlerin doğru ve sağlam bir zeminde anlaşılmasına katkı sağlamayı gaye edinmektedir.

Anahtar kelimeler: Kelâm, Bâcûrî, Nübüvvet, Nebî, Mûcize.

[a] Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, hamdi_nx@hotmail.com

BÂCÛRÎ'S APPROACH TO PROPHET

Abstract

Throughout the history of thought, people have been suspicious of the institution of prophecy established by special and chosen intermediaries rather than accepting the existence and unity of Allah. Today, the objections of movements such as atheism and deism to the institution of prophecy make new literature studies more important to prove this issue. The arguments put forward by Ibrahim al-Bacuri (d. 1277/1860) in the context of proof and justification of prophecy are important in terms of reflecting the classical evidences of belief in the institution of prophecy. Bâcûrî generally follows the Ash'ari and Sunni line in this regard, and explains some points based on the transfers he made from Sufi figures and some concepts. Thus, he tries to unite the science of theology and mysticism, bringing two different disciplines closer together. The aim of this study is the 19th century, who wrote commentaries, annotations and independent works in many fields, including the science of kalam. The aim of this study is to examine Bâcurî's understanding of prophecy...

[The Extended Abstract is at the end of the article.]

Keywords: Kalam, Bâcurî, Prophecy, Prophet, Miracle.

❋ ❋ ❋

Giriş

Nübüvvet konusu, İslâm inanç esaslarının en önemli ilkelerinden biri sayılmaktadır. Nitekim peygamber ve peygamberlik müessesine iman, itikâd sahasında Allah'a imandan hemen sonra gelmektedir. Sistematik kelâm eserlerinin "nübüvvât" başlığı altında değerlendirilen bu kısımda, nübüvvet ve risâletin mahiyeti, imkânı, ispatı, kapsamı, mûcize ve Hz. Peygamber'in risâleti gibi konular işlenmektedir. Çalışmamızın konusunu oluşturan Bâcûrî'nin nübüvvet anlayışı da bu bağlamda ele alınmıştır. Herhangi bir mezhebî taassup ve endişe taşımadan görüşlerini ifade eden Bâcûrî, itikatta Eş'arî, amelde ise Şâfiî mezhebine mensup olup 19. yy.'da yaşayan dönemin önemli âlimlerinden biridir. Ezher üniversitesinde dersler vermeye başlayan Bâcûrî, 1847 yılında Ezher şeyhliğine tayin edilmiş olup, ömrünün sonuna kadar bu görevi sürdürmüştür. [1] Kelâm, fıkıh, siyer, mantık, gramer ve beyan ilimlerine dair pek çok alanda eser yazan Bâcûrî'nin ilmî yetkinliğini az sayıda telif ettiği müstakil çalışmalardan ziyade şerh ve haşiyelerde görmek

[1] İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed el-Bâcûrî, *Hâşiyetü'l-Bâcûrî ʿalâ Şerhi'l-ʿAkâ'idi'n-Nesefî*, haz. Enes Muhammed Adnan eş-Şerfavî & Hüsam Muhammed Yusuf Salih (Dımaşk: Dâru't-Takvâ, 1441/2020), 35.

© BY-NC-ND 4.0

mümkündür.[2] Bir kısım eserleri uzun yıllar boyunca Ezher'de ders kitabı olarak okutulmuştur. Bu eserlerden biri de nazım tarzında telif edilmiş bir akide metni olan *Cevheretü't-tevhîd* üzerine yazdığı *Tühfetü'l-Mürîd*'dir. *Cevheretü't-tevḥîd*'in en önemli şerhlerinden biri sayılan bu eser, pek çok defa basılmış ve Türkçe'ye kazandırılmıştır.[3]

Eserlerinde kelâm ile tasavvufu mezceden, keşf ve ilhamı bilgi kaynağı olarak kabul eden Bâcûrî, çalışmalarında daha çok Osmanlı dönemi kaynaklarından istifade etmiştir.[4] Dolayısıyla Müellifin Kahire gibi dönemin önemli ilim ve kültür havzası olan bir coğrafyada yetişmesi ve Osmanlı âlimlerinin renkli ve zengin çalışmalarından da haberdar olması gibi hususlar bu konuyu çalışmayı önemli kılmaktadır. Öte yandan Bâcûrî ve kelâmî görüşleri hakkında herhangi bir ciddi akademik çalışma yapılmamıştır. Bu bakımdan Bâcûrî'nin nübüvvet konusundaki fikirlerinin araştırılması ve günümüze taşınmasının yerinde bir çalışma olduğu kanaatindeyiz. Böylelikle Bâcûrî'nin akademik sahada tanınırlığının bir nebze de olsa artacağını ve birçok çalışmaya konu olacağını temenni etmekteyiz.

Nübüvvet meselesi, İslâm düşünce tarihi içerisinde çeşitli fırkalar ve gruplar tarafından farklı şekillerde anlaşılmış ve tartışılmıştır. Nübüvvet, insanlık âleminin ittifakla kabul ettiği bir kurum değildir. Bu açıdan nübüvveti reddeden veya kabul eden zümreler tarih boyunca hep var olmuştur. Olgusal bir gerçeklik olarak bilinmesine rağmen, başta Hint kökenli Berâhime olmak üzere çeşitli inanç sahipleri nübüvvetin gereksizliğini ve mûcizenin imkânsızlığını savunarak peygamberliği bir müessese olarak reddetmişlerdir. İnsan aklının her alanda yeterli olduğu, bu sebeple herhangi bir peygambere ihtiyaç duyulmadığı gerekçesiyle nübüvvete karşı çıkan Berâhime'ye karşın İslâm kelâmcıları, onların iddialarını tespit edip ortaya koyduktan sonra meseleyi detaylarıyla ele almışlar ve onlara cevap vermeye çalışmışlardır.[5] Bu hususstaki itiraz ve

[2] Muhammed Emîn Mîr Selîm el-Bâbânî İsmail Paşa el-Bağdâdi, *Hediyyetü'l-'Âriffn Esmâü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn* (İstanbul: Matbaatü'l-Behiyye, 1951), 1/41; Ebû Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Ziriklî ed-Dımaşkî, *el-A'lâm*, (Beyrut: Dârü'l-'İlm li'l-Melâyîn, 15. Basım, 2002), 1/71.

[3] İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed el-Bâcûrî, *Cevheretü't-Tevhîd Şerhi: Tühfetü'l-mürîd Tercümesi*, çev. Mithat Acat & Beytullah Acat (İstanbul: Mütercim Yayınları, 2018).

[4] Ahmet Saim Kılavuz, "Bacûrî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/416.

[5] Salih Sabri Yavuz, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet* (İstanbul: OkurAkademi Yayınevi, 2020), 153-155; Muzaffer Barlak, *Kelâm'da Nübüvvet Tartışmaları* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 70-72; Ahmet Erkol, *Seyfuddin Amidi'nin Nübüvvet Savunusu* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2009), 180.

© BY-NC-ND 4.0

eleştirileri cevaplamak için pek çok eser kaleme alan İslâm âlimleri ciddi bir delâil literatürü oluşturmuşlardır. Öte yandan kelâmcılar da mezkûr meseleyi kendi aralarında tartışmış ve peygamber göndermenin hükmü hususunda birbirlerini tenkit etmişlerdir. Zira nübüvvetin muhal olduğunu ileri süren Berâhimeye karşı Mu'tezile bunun vâcip, Eş'arîler ise aklen mümkün olduğunu savunmuştur. Buna mukabil Bâcûrî, nübüvvet doktrinini inkâr eden Brahmanların, kul için en uygun olanın yaratılması gerektiğini belirten Mu'tezile'nin ve bi'setin vucûbiyetini savunan felsefecilerin görüşlerinin kabul edilmesinin mümkün olmadığına dikkat çeker. Ona göre nübüvvet, Allah'ın fazlı olup aklen caizdir ve onun vukuuna iman etmek vaciptir.[6] Dolayısıyla Bâcûrî'ye göre Allah'ın peygamber göndermesi diğer fiilleri gibi aklen mümkün olup zorunluluk ifade etmez. Resûl ve nebîlerin gönderilmesi mutlak manada Allah'ın bir lütfu ve ihsanıdır.

A. Kavramsal Çerçeve

Nebî ve nübüvvet kavramları aynı kökten türemiş farklı kalıplardır. Nebî kelimesi sıfat; nübüvvet ise mastardır. Bu açıdan biri için söz konusu olan lügavî ve ıstılâhî mana diğeri için de geçerlidir.[7] Nebî ve nübüvvet kavramlarının "نَبء/neb'" veya "نَبْوة/nebve" kökünden türediği ile ilgili iki farklı yaklaşım mevcuttur. Nebî kelimesinin aslının hemzeli olduğunun savunulduğu ilk kanaate göre bu kavram "haber vermek" anlamına gelmektedir. İkinci görüşün doğru olduğunu kabul edenlere göre ise bu kelimenin aslı hemzesiz olup "yüce, asil ve şerefli" gibi üstünlüğe işaret eden manaları ihtiva etmektedir.[8]

Rağıb el-İsfahânî (öl. 502/1108) ıstılâh anlamı açısından nübüvveti: "Allah ile akıl sahibi insanlar arasında hem dünya (meâş) hem de ahiret (meâd) yaşamıyla ilgili mevcut ihtiyaçların karşılanması maksadıyla yapılan elçilik görevi" olarak tarif etmektedir.[9] Tüm bunların yanı sıra nebî dışında peygamber anlamına gelen diğer bir Arapça kelime ise resûl'dür. Sözlükte

[6] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 341-343.
[7] Yavuz, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, 12.
[8] İbn Manzûr, Ebü'l Fazl el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisânü'l-Arab*, (Beyrut: Dâru Sadr, 3. Basım, 1414,) 1/ 162-163; Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, thk. Savfân Adnan ed-Dâvûdî, (Dımaşk-Beyrut: Dârü'l-Kalem-Dârü'ş-Şâmiyye, 1412), 790.
[9] İsfahânî, *el-Müfredât*, 789; bkz. İbn Fûrek, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen, *Mücerredü Maḳâlâti'ş-Şeyh Ebi'l-Hasan el-Eş'arî*, thk. Daniel Gimaret (Beyrut: Dârü'l-Meşrık, 1987), 174; Kâdî Abdülcebbâr, *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*, 567; Bâcûrî, *Hâşiyetü'l-Bâcûrî*, 709.

© BY-NC-ND 4.0

"göndermek", "gönderilmiş elçi", elçinin getirmiş olduğu mesaj"[10] anlamlarına gelen resûl, ıstılâhî manada: "Allah tarafından, ilâhî emir ve hükümleri kullara tebliğ etmekle görevli olarak gönderilen ve kendisine kitap ve şeriat verilerek önemli bir sorumluluğun yüklendiği peygamber"[11] şeklinde tanımlanmıştır. Kur'ân'da nebî ve resûl kelimelerinin atıfla birbirinden ayırt edilmeleri[12] İslâm âlimlerince iki farklı kavram olarak değerlendirilmelerine yol açmıştır. Nitekim İmâm Eş'arî (öl. 324/935-36) bu hususta her resûlün nebî; fakat her nebînin resûl olmadığını beyan ederek ikisini birbirinden ayırmıştır.[13]

Nebî ve resûlun ıstılâhî anlamlarına bakıldığında bu iki kelimenin farklı tanımlandıklarını görmekteyiz.[14] Bu temayül, nebî ve resûl kavramlarının birbirinden farklı şeyler olduğunu kabul etmekten kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede kelâm düşünce tarihinde tartışılan problemlerden biri de nebî-resûl arasındaki ayırım olmuştur.

B. Peygamberlerin Temel Özellikleri

Peygamberler, tabiatları itibariyle diğer insanlarla aynı ontolojik mahiyete sahiptir. Onları başkalarından ayıran en önemli aslî özellik vahiy almaları, mûcize göstermeleri ve masum olmalarıdır. Nitekim sahip oldukları sıdk, emanet, fetanet ve tebliğ gibi en temel özellikler noktasında dahi diğer insanlarla benzer hususiyetler taşırlar. Zira söz konusu nitelikler her ne kadar onlar açısından vacip, insanlar açısından caiz ise de nihayetinde aynı özelliklere bir insan da sahip olabilmektedir. Ancak salt bu ortak noktalardan hareketle bir insanın peygamber olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Bâcûrî, peygamberler hakkında vacip olan bu özelliklerin onlardan ayrılmasının caiz olmadığını zira zikredilen vaciplerin delillerinin sem'i ve

---

[10] Fîrûzâbâdî, Muhammed Ya'kûb, *Kâmûsü'l-Muhît*, thk. Mektebetü't-Tahkîk et-Türâs fî Müesseseti'r-Risâle (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 8. Basım 1426/2005), 1006; İsfahânî, *el-Müfredât*, 352-353; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 11/281-284.

[11] Seyyid Şerif Cürcânî, *Kitâbü't-Tarîfât* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1403/1983), 110.

[12] *"Senden önce hiçbir resûl ve nebî göndermedik ki…"* (*Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Basım, 2011). el-Hacc, 22/52.

[13] İbn Fûrek, *Mücerredü Makâlâti'ş-Şeyh*, 174.

[14] Kelam kaynaklarında "nebî" ve "resul" kelimeleri etrafında değişik mülahazalar cereyan etmiştir. Bu iki kelimenin aynı manada kullanılıp kullanılmadığı hususunda birbirinden farklı değerlendirmeler ortaya konulmuştur Kâdî Abdülcebbâr, bu iki kelimenin aynı anlamları ifade ettiğini zikrederek söz konusu mesele hakkındaki Mu'tezilî düşünceyi ortaya koymuştur. (Kâdî Abdülcebbâr, *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*, 567-568).

© BY-NC-ND 4.0

zıtlarının onlar için muhal olduğunu belirtir.[15] Literatürde sayılan ve Bâcûrî'nin Peygamberler için vacip olarak değerlendirdiği bu sıfatlar şunlardır:

1. Sıdk (Doğruluk)

Bu özellik, peygamberin masum olmasıyla doğrudan ilgili olup onun haber verdiği hükümlerin gerçeğe uygun olması demektir. Sıdkın zıddı yalandır. Yalan ise ortaya konulan hükümlerin vakıaya uygun olmamasıdır. Bu sebeple peygamberlerin doğru sözlü olmaları vaciptir. Öte yandan peygamberler sadece dinî mevzularda değil, hayatın diğer alanlarında da dürüstlükleriyle bilinen kişilerdir.[16] Hz. Peygamberin hurma ağaçlarının aşılanması noktasındaki tavsiyesi ise sıdk veya yalan olarak nitelenebilecek haber verme kısmına dâhil olmayıp yalnızca fikir beyan etme veya bir hususa işaret etme olabilir. Bu anlamda Bâcûrî, zikredilen olayın haber verme değil, inşa kabilinden olduğunu, inşanın ise sıdk ve yalanla nitelenemeyeceğini belirtir. Hz. Peygamberin, hurma ağaçlarının aşılanmadığı takdirde meyvelerinin daha güzel olacağını ümit ettiğini ve bunu dile getirdiğini söyleyen Bâcûrî, ümit edilenin meydana gelmemesinin ise doğru sözlü olmaya zıt olmadığını ve noksanlık olarak addedilmeyeceğini ifade eder. Ona göre şayet peygamberlerin yalan söylemesi caiz olsaydı, Allah'ın haberinin yalan olması gerekirdi. Zira bu durumda Allah'ın, peygamberi tasdik etmek amacıyla "benden tebliğ ettiği her hususta kulum doğruyu söylüyor" ifadesi yalan olacak ve peygamberlerin de Allah hakkında verdikleri haberlerde yalan söylemeleri aklen caiz olacaktır. Yalancıyı tasdik etmek de yalandır. Allah'ın yalan söylemesi ise muhal bir durumdur.[17]

2. Emanet (Güvenilirlik)

Emanet, masum (ismet) olmak anlamındadır. Allah'ın, peygamberlerin zahirlerini zina, içki, yalan ve bunlar dışındaki menhiyattan; batınlarını ise hased, kibir ve riya gibi kötü hasletlerden muhafaza etmesidir.[18] Bâcûrî'ye

[15] İbrâhim b. Muhammed b. Ahmed el-Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd alâ Cevhereti't-Tevhîd ve meahu Hâşiyetü't-Tahrîri'l-Hamîd li Mesâili İlmi't-Tevhîd* (Diyarbakır: Mektebetü's-Seyda, 2017), 344; a.mlf., *Fethu'l-karîbi'l-mecîd bi-şerhi Bidâyeti'l-mürîd fî 'ilmi't-tevhîd*, thk. Muhammed Abdulkâdir Nassâr (Kahire: Dârü'l-İhsân, 2018), 108-109.

[16] İbrâhim b. Muhammed b. Ahmed el-Bâcûrî, *Tahkīku'l-makâm 'alâ Kifâyeti'l-'avâm fîmâ yecibü 'aleyhim min 'ilmi'l-kelâm,* thk. Ahmed Ferîd el-Mezîdî (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1428/2007), 192; Ebî Bekr b. Abdurrahman b. Şihâbüddin el-Ba'elevî, *Nevâfihu'l-Verdi'l-Cûrî bi-Şerhi Âkideti'l-Bâcûrî*, thk. Muhammed Seyyid b. Yahya ed-Dağıstanî, haz. Muhammed Ebû Bekr Bâzîb, (Amman: Dârü'l-Feth, 1442/2021), 195.

[17] Ba'elevî, *Nevâfihu'l-Verd*, 195-196; İbrâhim b. Muhammed b. Ahmed el-Bâcûrî, *Tahkīku'l-makâm*, 195; a.mlf., *Tühfetü'l-mürîd*, 348.

[18] Bâcûrî, *Fethu'l-karîbi'l-mecîd*, 110.

BY-NC-ND 4.0

göre mekruh ve evlanın hilafına olan bir şey nübüvvet öncesinde dahi peygamberlerden sadır olmamıştır. Hz. Peygamberin bazen birer bazen de ikişer defa abdest alması, ayakta iken su içmesi ve bevl etmesi gibi mekruh hususlar ise tamamen teşriî sebeplerledir. Dolayısıyla tüm bu fiiller her ne kadar mekruh olsa da bunlar hüküm koymak içindir. Haram olan eylemlerin ise onlardan sadır olmadığı icma ile sabittir.[19] Onlar hakkında günahı çağrıştıran naslar ise "Ebrârın iyilik olarak işlediği, mukarrebler yanında günah mesabesindedir" şeklinde tevil edilmelidir.[20] Bâcûrî, şayet peygamberler, aklen haram, mekruh veya evlanın hilafına olacak bir fiili işleyerek hıyanet etmiş olsalardı, Allah, onların söz, fiil ve hallerine icmalen uymamızı emreder ve işledikleri haramı da böylelikle emretmiş olurdu. Hâlbuki Allah, haram, mekruh ve evlanın hilafına olan işleri yapmayı emretmemiştir. Aslında mezkûr delil her ne kadar aklî delil olarak kabul edilse de Bâcûrî'ye göre dinî delildir. Çünkü mülazemenin delili dinî olup tali olanın butlanı da dinî delilledir. Buradaki dinî delil ise Allah'ın kötülüğü (fahşâ) emretmemesidir.[21] Bâcûrî, Hz. Âdem'in yasak ağaçtan yemesini günah olarak değil günaha benzer bir fiil olarak görmektedir. Ona göre biz bu işin iç yüzünü ve hikmetini her ne kadar bilmesek de Hz. Âdem bu olayı kendisiyle Allah arasında tevil etmiştir. O, tüm bunların yanı sıra *el-Yevâḳīt ve'l-cevâhir*[22] adlı eserde Ebi Medyen'den buna yönelik bir nakil olduğunu belirterek bu hadisenin bize saklı yönlerinin bulunduğunu, aslında malum ağaçtan yemekten Hz. Âdem, her ne kadar zahiren nehyedilmiş olsa da onun batınen yemekle emrolunduğunu zikreder.[23]

3. Fetanet (Zeki olmaları)

Fetanet, hasımları susturmak ve hüccetlerini ilzam etmek için zeki ve uyanık olmaları demektir. Fetanetin peygamberler için vacip olduğuna delâlet eden bazı ayetler mevcuttur. Bâcûrî'ye göre bu ayetler şunlardır: *"İşte*

[19] Bâcûrî, *Tahkîku'l-makâm,* 193; a.mlf., *Tühfetü'l-mürîd*, 346-347; Ba'elevî, *Nevâfihu'l-Verd*, 197; Muhammed Nevevî el-Câvî, *Şerhu Ticâni'd-Derârî alâ Risâleti'l-Bâcûrî* (İstanbul: Mektebetü'l-Hâşimî, 2013), 38.
[20] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 346-347.
[21] İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed el-Bâcûrî, *Haşiyetü'l-Bâcûrî alâ Ümmi'l-Berâhîn meaha takrîrati'l- Allame Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed el-Enbâbî ve Allame Ahmed b. Ahmed el-Uchûrî* (b.y.: Hâşimî Yayınları, ts.), 178; a.mlf., *Tühfetü'l-mürîd*, 346-347; Ba'elevî, *Nevâfihu'l-Verd*, 197-198.
[22] Abdülvehhâb eş-Şa'rânî'ye (öl. 973/1565) ait olan bu eserde, tasavvufun önde gelen kişileri ile Ehl-i Sünnet akaidi uzlaştırılmaya çalışılmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Mahmut Çınar, *"el-Yevâḳīt ve'l-cevâhir"*, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/508-509.
[23] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 347.

© BY-NC-ND 4.0

kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz delillerimiz."[24], *"Doğru yolu bulmuş olanlar da onlardır."*[25], "Dediler ki: *"Ey Nûh! Bizimle tartıştın ve tartışmayı uzattın."*[26], *"(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et."*[27] Bâcûrî zikredilen tüm bu ayetlerin peygamberlerin zeki ve diyalektik bir zihne sahip olduklarına işaret ettiğinin altını çizerek zeki olmayan gaflet ehli kimselerin delil getirmesinin ve muarızlarla mücadele etmesinin mümkün olmadığını belirtir. Nitekim Hz. Peygamber, lafız ve harflerle muarızlarını öyle sağlam delillerle ilzam etti ki inkârcıların ok ve kılıçlarla karşılık vermekten başka çareleri kalmadı.[28] Öte yandan bu ayetlerin sadece bir kısım nebîler hakkında olduğu da söylenilemez. Aksine zeki ve teyakkuz sahibi olmak tüm nebîler için sabittir. Bu bakımdan bazıları için söz konusu olan sabit kemalat diğer nebîler için de sabit bir husustur. Nitekim nübüvvet makamına yaraşan, hasmı ile arasında bir mücadele vaki olduğunda nebînin, onu red ve ilzam edecek ve susturacak bir fetanete sahip olmasıdır. Dolayısıyla fetanet, hem nebî hem de resûl için vaciptir. Ancak nebîler için gerekli olan fetanet mutlak olup resûllerdeki gibi kâmil fetanet değildir.[29]

4. Tebliğ

Peygamberlerin en temel özelliği vahiy almaları ve bunu insanlara tebliğ etmeleridir. Vahye muhatap kılınma peygamberin iradesi dışında gerçekleşen bir hadise olup diğer insanlar tarafından tecrübe edilemez. Vahyin Allah tarafından kendilerine iletildiğini zorunlu olarak ve yaşadıkları ruhî tecrübe yoluyla kat'i bir şekilde bilir ve idrak ederler.[30] Bâcûrî'ye göre peygamberlerin Allah katından kendilerine indirilen her şeyi tebliğ etmeleri aklen vaciptir. Gerek i'tikâdî gerekse amelî olarak kendilerine vahyedilen her konuyu tebliğ ettiklerine inanmanın ise vacip olduğunu dile getiren Bâcûrî, peygamberin Allah'tan aldığı hükümlerin üç kısım olduğunu zikreder:[31]

a. Tebliğle emrolundukları şey. Bu hususta bir harf bile gizleyemezler.

b. Gizli tutulması gereken emirler. Bu meselede bir harf dahi tebliğ

[24] el-En'âm, 6/83.
[25] el-En'âm, 6/82.
[26] el-Hûd, 11/32.
[27] en-Nahl, 16/25.
[28] Ba'elevî, *Nevâfihu'l-Verd*, 199-201; Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 349; Câvî, *Şerhu Ticâni'd-Derârî*, 40-41.
[29] Câvî, *Şerhu Ticâni'd-Derârî*, 41; Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 349; Ba'elevî, *Nevâfihu'l-Verd*, 199-200.
[30] Ebû Mansur Abdulkâhir Bağdâdî, *Usûlü'd-Dîn*, thk. Ahmed Şemseddin (Beyrut: Kütübi'l-İlmiyye, 1423/2002), 176.
[31] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 350.

BY-NC-ND 4.0

edemezler.

c. Gizlemek veya açığa vurmak noktasında muhayyer bırakıldıkları meseleler. Dolayısıyla bir kısmını tebliğ ederlerken diğerini gizli tutarlar.

Bâcûrî, tebliğin peygamberler için vacip olduğunu şöyle temellendirmeye çalışır: Şayet peygamberler, insanlara tebliğ etmekle emrolundukları şeyleri tebliğ etmemiş ve bunu gizlemiş olsalardı, bizler de ilmi gizlemekle emrolunurduk. Çünkü Allah onlara tabi olmamızı bize emretmiştir. Lazım (ilmi gizlemekle emrolunmamız) batıl olunca melzum da (peygamberlerin tebliğle emrolundukları şeyleri gizlemeleri) batıl olmaktadır. Zira ilmi gizleyenin melun olduğu nasla sabittir.[32] Bâcûrî, burada şartlı kıyası zikredip istisnâî kıyası ise hazfetmiştir. Netice itibariyle lazım ve melzum batıl olunca bunların zıddı sabit olacaktır. Dolayısıyla geriye sadece tebliğ etme seçeneği kalmış olmaktadır.[33] Bâcûrî'ye göre Peygamberlerin bir şeyleri gizlemeleri mümkün olsaydı, onların reisi ve en büyükleri olan Hz. Peygamber şu ayeti gizlerdi: "*Hani sen Allah'ın kendisine nimet verdiği, senin de (azat etmek suretiyle) iyilikte bulunduğun kimseye, "Eşini nikâhında tut (onu boşama) ve Allah'tan sakın" diyordun. İçinde, Allah'ın ortaya çıkaracağı bir şeyi gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Oysa kendisinden çekinmene Allah daha lâyıktı. Zeyd, eşinden yana isteğini yerine getirince (eşini boşayınca), onu seninle evlendirdik ki, eşlerinden yana isteklerini yerine getirdiklerinde (onları boşadıklarında), evlatlıklarının eşleriyle evlenmeleri konusunda mü'minlere bir zorluk olmasın. Allah'ın emri mutlaka yerine getirilmiştir."*[34] Hz. Peygamber, insanların kendisine "oğlunun eşiyle yani oğul edindiği kişinin eşiyle evlendi" demesinden çekiniyordu. Bu utanma ve çekinme üzerine Allah, tebliğ edileni açıklaması gerektiğini Hz. Peygambere hatırlatarak kendisine uyarıda bulunmaktadır.[35] Dolayısıyla peygamberlerin risâleti gizlemeleri ve tebliğde kusurda bulunmaları mümkün değildir. Nitekim bu hususta masum olduklarına dair icma da bulunmaktadır. Zira peygamberler hakkında vacip olan emanet, sıdk, fetanet ve tebliğ gibi vasıfların zıtları muhaldir. Çünkü bunların zıddı hıyanet, yalan, gaflet, ahmaklık ve tebliğ etmekle emrolundukları şeyleri yerine getirmemektir.

[32] *"İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lânet eder hem de bütün lânet etme konumunda olanlar lânet eder."* (el-Bakara, 2/159).
[33] Ba'elevî, *Nevâfihu'l-Verd*, 198-199; Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 350; a.mlf., *Fethu'l-karîbi'l-mecîd*, 112.
[34] el-Ahzâb, 33/37.
[35] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 350-351.

© BY-NC-ND 4.0

Bunların muhal olmaları dinî delillerle sabittir. Nitekim âlimler bunların muhal olduklarını kitap, sünnet ve icma delilleriyle ortaya koymuşlardır.[36] Bâcûrî'nin peygamberler hakkında muhal olarak gördüğü şeyler bunlarla sınırlı değildir. Ona göre cüzzâm, baras (abraş), körlük ve bunlar dışında nefret edilen durumlar delilik hükmünde olduğu için peygamberler hakkında bu tür şeyler düşünülemez. Nitekim hiçbir peygamber kör olmamıştır. Hz. Şuayb'ın âmâ olduğu kesin delillerle sabit olmamıştır. Hz. Yakub'daki hal ise körlük değil, çok ağlamaya ve gözyaşı dökmeye bağlı olarak gözdeki siyahın beyaza dönüşmesidir. Bu sebeple Hz. Yakub'un gözüne inen beyaz perdeden hareketle onun âmâ olduğu iddia edilemez. Nitekim kendisine gelen müjdeli haberden[37] sonra görme yetisini tekrar geri kazanması da onun âmâ olmadığına delâlet etmektedir. Hz. Eyyüb'ün müptela olduğu hastalık ise deri ile kemik arasında olup bakıldığında görenleri tiksindirecek ve başkalarını kendisinden nefret ettirecek bir surette değildi. Buna dair var olan nefret ettirici hikayelerin tümü ise batıldır.[38] Öte yandan ister söz ister fiille ilgili olsun tebliğ etmesi gereken şeyi daha tebliğ etmeden unutması da peygamberler hakkında muhal bir durumdur. Aynı şekilde tebliğ ettikleri haberlerde yanılma da onlar için muhaldir. Ancak tebliğden sonra kendisine bildirilen şeyleri Allah'ın onlara unutturması caizdir. Şeytanın unutturması ise muhaldir. Çünkü şeytan bu hususta kendilerine karşı bir yol bulacak kudrette değildir. Hz. Yûşa'ın *"Doğrusu onu sana söylememi bana ancak şeytan unutturdu"*[39] demesi ise ya nebî olmasından öncedir veya henüz durumunu bilmediği bir süreçtedir ya da tevazu gereği bu ifadeleri kullanmaktadır. Netice itibariyle herhangi bir noksanlığa sebebiyet vermeyen ve insan için caiz olan hususlar peygamberlerin ancak zahiri için caiz olabilir. Nitekim şeytanın Hz. Adem'e verdiği vesvese de zahiri itibariyledir. Zira peygamberlerin batınları bu gibi hallerden münezzehtir. Kalpleri ve batınları her daim Allah ile beraberdir. Bâcûrî, Peygamberlerin kalplerinin Allah'la olan sıkı bağını ortaya koymak için Ma'rûf-i Kerhî'nin (öl. 200/815-16 [?]) şöyle dediğini zikretmektedir: "Ben otuz yıldır O'nun huzurundayım. Hiç çıkmadım. Onunla konuşuyorum. Oysaki insanlar kendileriyle konuştuğumu zannediyorlar." Bâcûrî, Peygambere tabi olan bir kimsenin durumu buysa bir nebinin durumunun nasıl olacağı açıktır demektedir. Hele ki bu nebî, tüm nebîlerin reisi olan Hz. Muhammed olursa o zaman bir peygamberin Allah'a olan kalbî bağlılığının ne derecede olduğu

[36] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 351; Câvî, *Şerhu Ticâni'd-Derârî*, 39-40.
[37] *"Müjdeci gelip gömleği Yakub'un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi."* (el-Yûsuf, 12/96).
[38] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 353; Câvî, *Şerhu Ticâni'd-Derârî*, 41-42.
[39] el-Kehf, 18/63.

BY-NC-ND 4.0

tasavvur sınırlarını aşar.[40]

C. Nübüvvetin Vehbîliği Meselesi

Nübüvvet makamının hangi yol ile elde edildiği meselesi İslâm düşünce tarihinde vehbîlik-kesbîlik konuları bağlamında ele alınıp tartışılmıştır. Nübüvvetin vehbî oluşu, kulun niyet, irade ve çabası olmaksızın yalnızca Allah'ın seçmesi sonucu peygamber olmayı ifade ederken, kesbî oluşu ise bir çaba ve niyetin neticesinde bu makamın kazanılması olarak açıklanmıştır. Hişam b. Amr el-Fuvatî[41] (öl. 218/833'ten önce), Sâhib b. Abbâd (öl. 385/995) ve Ebû Alî el-Cübbâî[42] (öl. 303/916) dışındaki tüm kelâm âlimleri nübüvvetin vehbî olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. İsmi anılan bu kelâmcılar, nübüvvetin yapılan fiil ve amellerin karşılığı olarak kazanıldığını dolayısıyla kesbî olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak kelâm âlimlerinin nübüvvetin vehbîliği-kesbîliği meselesini gündeme getirip ciddi manada tartışmalarının sebebi zikri geçen şahısların ferdi tarzdaki karşı çıkışları olmamıştır. Asıl sebep nübüvveti, "insan aklının faal akılla iletişime geçmesi" şeklinde algılayan ve onun kesbî olduğu noktasında tutarlı bir nübüvvet sistemi geliştirmeye çalışan İslâm filozofları olmuştur.[43] Bâcûrî, filozofların söz konusu meseleye ilişkin görüşlerini değerlendirirken nübüvvetin vehbî olup olmadığı hususuna temas etmekte, onun zâtî niteliklerden ya da kesb ve fiilden dolayı elde edilen bir mana olmadığını ifade ederek filozofların görüşlerini reddetmektedir. Zira ona göre nübüvvet kesbî değil vehbîdir. Salt çaba ve gayretle elde edilemez. Bu bakımdan nübüvvet, halvete çekilme, çokça ibadet edip helal kazanç elde etme neticesinde kazanılacak bir olgu değildir. Bu bağlamda nübüvvetin kesbî olduğunu savunan felsefeciler ile vehbî oluşunu savunan kelâmcılar arasındaki ihtilaf, Bâcûrî'ye göre nübüvvet kavramına yüklenilen manadan kaynaklanmaktadır. İslâm kelâmcıları nübüvveti, kişinin teklifî/şer'î bir hükümle ve dolayısıyla herhangi bir çaba gerekmeksizin hususî olarak vahye mazhar kılınması şeklinde tarif etmişlerdir. Filozoflar ise nübüvveti şu şekilde ifade etmişlerdir, "kişinin nefsinin saf ve duru olması neticesinde açılması, kötü eylemlerden arınması ve güzel ahlakla tezyin edilmesidir."[44]

[40] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 354.
[41] Ebü'l-Feth Abdilkerîm eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-Nihal*, ta'lîk: Ahmed Fehmî Muhammed (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. Basım, 1413/1992), 64.
[42] Ebü'l-Hasen Eş'arî, *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn ve İhtilâfu'l-Musallîn*, haz. Naim Zerzûr, (Beyrut: Mektebetü'l-Âsîre, 1436/2015), 334.
[43] Barlak, *Kelâm'da Nübüvvet Tartışmaları*, 58,194.
[44] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 358-359.

© BY-NC-ND 4.0

Bâcûrî, Gazzâlî'nin (öl. 505/1111) filozofları tekfir ettiği üç hususa[45] işaret ederek-her ne kadar bu üç madde arasında zikredilmese de- aslında filozofların tekfir edilmeleri gereken en önemli meselenin onların nübüvvetin çalışarak kazanıldığını iddia etmeleri düşüncesi olduğunu beyan eder. Zira nübüvvetin kesbî olduğunu iddia eden kimse, bazı özel gereksinimleri yerine getiren herkesin peygamber olabileceğini kabul etmiş demektir.[46] Dolayısıyla peygamberliğin kesbî olduğunu savunan kişi, Hz. Peygamberle birlikte veya ondan sonra başka nebîlerin de varlığının mümkün olabileceğini savunmuş demektir. Oysaki Hz. Peygamberin nübüvvet geleneğinin son halkası olduğu *"...O, Allah'ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur."*[47], *"Benden sonra nebî yoktur."*[48] gibi mezkûr naslarla sabittir. Bu sebeple nübüvvetin kesbî olduğunu ileri süren kimse, nassa mugayir bir iddiada bulunmuş olur ki bu durum da Bâcûrî'ye göre böyle düşünenlerin küfrünü gerektirir.[49] Sonuç itibariyle Bâcûrî, nübüvvetin kesbî değil, Allah tarafından bahşedilmiş bir ihsan, ikram ve üstünlük olduğunu belirtir. Risâletin, amellerin karşılığında verilen bir şey olmadığına, Allah'ın dilediği kişiye nimet verdiğine, onu seçtiğine ve özel kıldığına dikkat çeker.

D. Peygamberlerin Fazilet ve Üstünlüğü

Peygamberlerin tümü Allah'ın hidayete eriştirdiği üstün niteliklere sahip seçkin kimselerdir. Bu bakımdan insanlar ve cinler arasında kendilerinden üstün bir konumda olan hiç kimse yoktur. Ancak

[45] Filozofların Gazzâlî tarafından tekfir edildiği mezkûr üç husus şunlardır: a) Haşrin ruh ve bedenle değil yalnızca ruhla olacağı. b) Allah'ın tümelleri değil yalnızca tikelleri bileceği. c) Âlemin ezelden beri var olduğu. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Gürbüz Deniz, Kelâm-Felsefe Tartışmaları (Tehâfütler Örneği), Fecr Yayınları (Ankara:2009); Muhammet Özdemir, "Gazzâlî'nin Tehâfütü'l-Felâsife Adlı Eserinde Üç Mesele'nin Ele Alınışı ve İbn Sînâ'nın Görüşleriyle Mukayesesi", *MÜSBE* (İstanbul: 2012).

[46] Velayetin kesbî mi vehbî olduğu konusuna da değinen Bâcûrî, bu hususta muhakkik âlimlerin ihtilaf ettiğini, bazılarının vehbî bazılarının ise kesbî olduğunu savunduklarını zikreder. Ancak Bâcûrî sufî bakış açısından kaynaklı olarak velayeti umumi ve hususî şekilde ikili bir taksime tabi tutarak meseleyi izah etmeye çalışır. Zira ona göre velayetin ne kesb ile ne de tamamen vehbî olarak kazanıldığını söyleyemeyiz. Dolayısıyla bu konuya bir açıklama getirmek gerekir diyen Bâcûrî, böyle bir ayırıma gitmektedir.
Umumî Velilik: Çalışmakla elde edilen, emirleri yerine getirip, nehiylerden sakınmakla kazanılan velilik olup buna genel velilik denir.
Hususî velilik: Allah'ın lütfu ve vergisi ile kazanılan ve çalışmakla elde edilmeyen veliliktir. Böylesi bir velilikte ledün ilmine sahip olma, levh-i mahfuzu görme gibi bazı özel haller bahşedilir. (Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 359).

[47] el-Ahzâb, 33/40.

[48] Müslim, *"Kitabu'l-İmâra"*, 10.

[49] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 358-359; Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Muzaffer Barlak, "Peygamberlikte Vehbîlik ve Kesbîlik", *Sistematik Kelâm*, ed. Mehmet Evkuran (Ankara: Bilay Yayınları, 2019), 261-264.

© BY-NC-ND 4.0

peygamberler kendi aralarında farklı konum ve derecelere sahiptir. Nitekim şu âyet-i kerime de bu hususa işaret etmektedir: "*İşte Peygamberler! Biz, onların bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. İçlerinden, Allah'ın konuştukları vardır. Bir kısmının da derecelerini yükseltmiştir.*"[50] Bâcûrî'ye göre tüm bunlarla birlikte ister dünyada ister ahirette ister melek ister beşer olsun hayırlı haslet ve kemal nitelikler bakımından yerdeki ve gökteki en faziletli kişi Hz. Peygamberdir. Bâcûrî, Peygamberimizin tüm yaratılanların en faziletlisi olmak noktasında Müslümanların hatta Mu'tezile'nin dahi icma ettiğini belirtir. Ancak melek-peygamber arasındaki üstünlük noktasında Zemahşerî (öl. 538/1144) ümmetin genel kabulüne muhalif olarak peygamberlerin meleklerden üstün olduğunu iddia ederek icmaı bozmuştur. Bâcûrî, *"...Güvenilir bir elçinin (Cebrail'in) getirdiği sözdür."*[51] ayetini delil getirerek Cebrail'in Hz. Peygamberden faziletli olduğunu iddia eden Zemahşerî'nin söylemlerine itibar edilmemesi gerektiğini zira mezkûr ayetin Cebrail'in iyi ve güvenilir bir elçi olduğu noktasındaki faziletine delâlet ettiğini belirtir. Öte yandan Zemahşerî'nin *"(Ey Kureyşliler!) Sizin arkadaşınız (Muhammed) bir deli değildir."*[52], *"Andolsun ki biz onların, "Kur'an'ı ona bir insan öğretiyor" dediklerini biliyoruz."*[53], *"Allah'a karşı yalan mı uydurdu, yoksa onda delilik mi var?"*[54] ayetlerine dayanarak Cebrail'in Hz. Peygamberden daha faziletli olduğunu ileri sürmesinin mantıklı ve tutarlı olmadığını belirten Bâcûrî, zikredilen ayetlerin Zemahşerî'nin iddialarını desteklemediğini ifade eder. Çünkü ona göre *"arkadaşınız bir deli değildir"* ayeti yalnızca Hz. Peygamberin mecnun olmadığını ifade etmektedir. "*Allah'a karşı yalan mı uydurdu"* sözü Cebrail ile Peygamber arasında bir fazilet üstünlüğüne değil, kâfirlerin bu iddialarını çürütmeye işaret etmektedir. Aynı şekilde "*ona bir insan öğretiyor"* ifadesi de Cebrail'in daha faziletli olduğu görüşünü desteklemez. Zira nice öğrenenler vardır ki öğretenlerden daha üstündürler.[55] Hz. Peygamberin üstünlüğünün kendisinde bulunan haslet ve meziyetlerden mi yoksa Allah katından kendisine ihsan edilen bir faziletten mi olduğu meselesinin de tartışıldığına dikkat çeken Bâcûrî, doğru olan görüşün Allah tarafından üstün kıldığı fikri olması gerektiğini savunur. Zira üstün ve faziletli kişide bulunmayan nitelikler faziletli kılınmış kimsede bulunabilir. Bu bakımdan Allah, dilediği bir kimseyi başka kimselerden üstün ve faziletli kılabilir. Evet, her ne kadar bazı meziyetlerin Hz. Peygamberde

[50] el-Bakara, 2/253.
[51] et-Tekvîr, 81/21.
[52] et-Tekvîr, 81/22.
[53] en-Nahl, 16/103.
[54] es-Sebe', 34/8.
[55] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 362.

© BY-NC-ND 4.0

olduğuna inansak da tüm bunlar onu faziletli ve üstün kılmayı gerektirmez. Dolayısıyla bunun dışındaki yorumlar zorlama olup edep sınırlarını aşmaktadır.[56] Çünkü tüm faziletli niteliklerin yalnızca peygamberimizde olduğunu söyleyip diğer peygamberleri bu özelliklerden yoksun bırakmak edebe mugayir sapkın bir düşüncedir.

Bâcûrî, dünya ve ahirette yaratılanların en faziletlisinin Hz. Peygamber olduğu düşüncesini şu hadisle temellendirmektedir: *"Kibirlenmek/Övünmek için söylemiyorum. Ben kıyamet günü insanların efendisiyim".*[57] Bununla birlikte Bâcûrî, Hz. Peygamberin faziletinin hilafına yönelik bazı rivayetleri de nakletmektedir. *"Beni diğer nebîlerden üstün tutmayın"*[58], "*Beni Hz. Musa'ya üstün kılmayın*"[59], "*Beni Yûnus b. Mettâ'dan üstün tutmayın*."[60] Bâcûrî, Hz. Peygamberin, kendisini en faziletli kılmaktan nehyettiği tüm bu hadislere şöyle bir açıklama getirmektedir. Zikredilen bu hadisler, Hz. Peygamber'e henüz "kendisinin öncekilerin ve sonrakilerin en faziletlisi olduğu" daha bildirilmeden söylenilmiştir ya da bunlar edep, tevazu ve saygı sadedinde ifade edilen hususlardır.[61]

Fazilet sıralamasında ise Bâcûrî şöyle bir hiyerarşik yapı ortaya koymaktadır. En hayırlı ve fazilet bakımından en üstün kişi Hz. Peygamberdir. Ondan sonra ülü'l-azm peygamberleri gelmektedir. Bunlar diğer tüm resullerden daha faziletlidir. Ülü'l-azm dışındaki resuller de resûl olmayan tüm nebîlerden üstündür. Tüm bunlardan sonra ise fazilet sahibi meleklerden dört büyük melek gelir. Cebrail ve Mikail'in meleklerin en faziletlisi olduğu ittifakla kabul edilmiştir. Zikredilen meleklerin ardından beşerin avamı, daha sonra da meleklerin avamı gelir. Zira melekler insanın aksine şehvetten arınmış varlıklardır. İbadet ve taatlerini çok kolay bir şekilde ifa edebilmektedir. İnsan ise pek çok sıkıntı ve meşakkate rağmen ibadetleri işlemektedir. İbadet ne kadar meşakkatli ve zorlu olursa fazilet ve sevabı da o nispette fazla olur. Bu bakımdan insan melekten daha üstün bir konumda olmalıdır.[62]

E. Nübüvvetin Delili Olarak Mûcize

Mûcize, "acz" kelimesinden türetilmiş bir kavram olup sözlükte "aciz bırakan" anlamına gelmektedir. Bâcûrî, Sa'düddîn et-Teftâzânî'nin (öl.

[56] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 363-364.
[57] Müslim, *Fedâil*, 3; Tirmizî, *Menâkıb*, 1; İbn Mâce, *Zühd*, 37.
[58] Bu hadisin kaynağına ulaşamadık.
[59] Buhârî, *Husûmât*, 1; Müslim *Fedâil*, 160.
[60] Buhârî, *Enbiyâ*, 35.
[61] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 363; a.mlf., *Tahkīku'l-makâm*, 182.
[62] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 364-367; a.mlf., *Tahkīku'l-makâm*, 181-183.

BY-NC-ND 4.0

792/1390) mûcizeyi şöyle tarif ettiğini aktarır: "İnkârcı kimselerin meydan okuduğu esnada, peygamberlik iddiasında bulunan kişide, münkirlerin aciz bırakılacakları bir tarzda ve âdetin hilafına olarak meydana gelen harikulâde zuhurlardır."[63] Mûcizenin tanımında geçen unsurlar, şartlarından hareketle meydana getirilmiştir. Bâcûrî mûcizenin gerçekleşmesi için şu yedi şartı gerekli görmektedir:[64]

a. Mûcize bir söz, fiil ya da bir şeyi terk etmek şeklinde olmalıdır. İlkine Kur'ân'ı örnek gösteren Bâcûrî, ikincisine Hz. Peygamberin parmaklarının arasından suyun akmasını, üçüncüsüne ise ateşin Hz. İbrahim'i yakmamasını göstermektedir. Böylece Allah'ın kadim sıfatının kapsam dışı kalacağını belirten Bâcûrî, bu durumu Hz. Peygamberin "Benim doğruyu söylediğimin delili, Allah'ın yaratma sıfatıyla vasıflanmış olmasıdır" demesini örnek olarak verir. Dolayısıyla mûcize kadim olamayacağı için bu söz de mûcize olmayacaktır.
b. Mûcize âdete aykırı yani harikulâde olmalıdır. Bu, mûcizenin tartışılmaz şartlarındandır. Adetten kasıt ise insanların bir şeyi en azından birkaç defa yapması veya onu mutat hale getirmesidir. Hz. Peygamberin şöyle demesi mûcize değildir: "Benim doğruluğuma delil, güneşin doğduğu yerden doğması, battığı noktadan da batmasıdır." Güneşin bu özellikte olması tabiî kanunlar dâhilinde olup âdete aykırı bir vaziyet arz etmemektedir.
c. Mûcizenin, nübüvvet iddia edenin elinde zuhur etmesi gerekir. Bu kayıtla salih kimselerin elinde meydana gelen keramet, avam tabakasının eli üzere vuku bulan maunet, fasıktan zuhur eden istidraç ve ihanet kapsam dışı kalmaktadır.
d. Mûcize, peygamberin meydan okuması esnasında yani risâlet davası ile birlikte olmalıdır. Bu itibarla nübüvveti tesis etmek maksadıyla risâletten önce meydana gelen irhas kapsam dışına çıkmaktadır.
e. Mûcize, iddiada bulunanın iddiasına uygun düşecek tarzda olmalıdır. Bir kimse "doğruluğumun delili denizin ikiye yarılmasıdır" derse; ancak ardından deniz değil de dağ ikiye yarılırsa bu, mûcize olmaz. Bu bakımdan iddiaya muhalif olan da böylelikle kapsam dışı olmaktadır.
f. Mûcize, iddia sahibini yalanlamamalıdır. Mûcizesinin, bir cansız

[63] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 368; Sa'düddîn et-Teftâzânî, *Şerhu'l-'Akâ'id en-Nesefiyye*, thk. Ali Kemal (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1436/2014),125.
[64] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 368-369; bkz. Bağdâdî, *Usûlü'd-Dîn*, 193-195.

BY-NC-ND 4.0

varlığın konuşması olduğunu söyler de o cansız varlık konuşarak kendisinin yalancı olduğunu söylerse bu da mûcize olmaz. Ancak doğru olmamın delili şu ölü kişinin dirilmesi ve konuşmasıdır derse ve o dirilen kimse onun yalancı ve iftiracı olduğunu iddia ederse bu durum onun mûcizesine halel getirmez. Zira cansız varlıkta özgür irade ve muhtariyet olmadığı için onun yalanlaması dikkate alınır. Nitekim bu ilâhî bir durumdur. Fakat insanın irade ve seçme hakkı bulunduğundan ve çoğu kere imana karşılık küfrü tercih ettiğinden ötürü onun beyanı nazar-ı itibara alınmaz.

g. Mûcizenin, karşı konulmaz cinsten olması ve benzerini getirmenin imkânsız olması gerekir. Dolayısıyla sihirbaz ve göz boyayıcıların elinde meydana gelen olağan dışı fiiller kapsam dışı kalmaktadır. Zira mûcize, sihrin aksine yalnızca peygambere has bir fiil olup onun dışında, onun yaptığı surette bu fiili gerçekleştirecek başka bir kimse yoktur.

Bâcûrî, bazı âlimlerin bu yedi şartın haricinde sekizinci bir kaydın daha olduğunu ifade ettiklerini belirtir. Buna göre güneşin batıdan doğması gibi âdetullahın bozulduğu bir vakitte nübüvvet iddiasında bulunan kişinin göstereceği harikulade fiiller, o kimseyi doğrulamaz ve mûcize olarak kabul edilemez.[65]

F. Hatm-i Nübüvvet ve Hz. Peygamberin Evrenselliği

Hatm-i nübüvvet meselesi İslâm tarihinin ilk dönemlerinden itibaren kelâm kitaplarının nübüvvet bahisleri kısmında ele alınıp tartışılmıştır. İslâm âlimleri, anlamı açık naslardan hareketle Hz. Peygamberle birlikte nübüvvet müessesesinin sona erdiğine ve İslâm'ın kıyamete kadar baki kalacağına inanmanın zarûrat-ı diniyye'den olduğuna dikkat çekerler.[66] Nübüvvetin Hz. Muhammed'le artık son bulduğu ve bu özelliğin yalnızca ona hasredildiğini belirten Bâcûrî şu ayeti zikrederek görüşünü temellendirmeye çalışır: "*O, Allah'ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur*."[67] Bâcûrî'ye göre nebîlerin sonuncusu olanın resullerin de sonuncusu olması gerekir. Çünkü genellik ifade edenin (nebî) sonuncu olması özelin de sonuncu olmasını gerektirmektedir. Bunun aksi geçerli değildir.[68] Hz. Îsâ'nın ahir zamanda gelmesi bu hususta herhangi bir engel ve sıkıntı teşkil etmemektedir. Zira Hz.

[65] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 369; a.mlf., *Fethu'l-karîbi'l-mecîd*, 115.
[66] Metin Yurdagür, "İslam Düşünce Tarihinde Hatm-i Nübüvvet Meselesi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15 (İstanbul: 1997), 307.
[67] el-Ahzâb, 33/40.
[68] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 371.

© BY-NC-ND 4.0

Îsâ, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) şeriatine göre hüküm verecek ve ona tabi olacaktır. Aynı şekilde onun Ehl-i kitaptan cizyeyi kaldırması da İslâm'a ters bir durum değildir. Çünkü Hz. Îsâ'nın cizyeyi kaldırması tamamen Hz. Peygamber'in şeriatı ve bildirmesi doğrultusunda gerçekleşecektir. Nitekim Hz. Îsâ, Ehl-i kitaptan cizyeyi değil ancak onların Müslüman olmalarını kabul edecektir.[69] Bâcûrî, Hz. Peygamberin, peygamberlerin sonuncusu olduğu meselesini ele aldıktan sonra onun nübüvvetinin evrensel oluşunu konu edinir. Ona göre Hz. Peygamber tüm insanlara ve cinlere gönderilmiştir. İnsan ve cinlere gönderilmesi teklifî (mükellef kılma) bir göndermedir. Bununla birlikte meleklere de gönderilmiştir. Ancak bu teklifî bir gönderme olmayıp, onları şereflendirme ya da layık olanı kendilerine teklif etme şeklindedir. Öte yandan Hz. Peygamber, tüm peygamberlere ve geçmiş ümmetlere gönderilmiştir. Bu gönderiliş ruhlar âlemi itibariyledir. Zira onun ruhu diğer tüm ruhlardan evvel yaratılmıştır. Bu açıdan Allah, onun ruhunu diğer ruhlara yollamış ve o da onların tümüne dinî tebliğde bulunmuştur. Dolayısıyla Hz. Peygamber, Hz. Âdem'den kıyamete kadar var olacak olan tüm insanlara gönderilmiştir. Hatta *"Biz, seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik."*[70] ayetinin kapsamına girmek amacıyla o, kendisi için de gönderilmiştir. Cisimler âleminde diğer tüm nebîler onun vekilidirler.[71] Bâcûrî, bu meseleyi tasavvufun başat konularından biri olan Hakîkat-i Muhammediyye nazariyesi ile açıklamaktadır. Buna göre Hz. Peygamber'in ruhu ve nuru bütün insanlardan, peygamberlerden hatta meleklerden dahi önce yaratılmıştır. Dolayısıyla peygamber bu anlamda insanlığın manevî babası hükmündedir.[72] Yahudilerin bir kolu olan Îsevîlerin,[73] Hz. Peygamberin sadece Araplara gönderildiğini ileri sürmelerinin yersiz bir iddia olduğunu düşünen Bâcûrî, bu kanaatte olanların küfre sapmış olduklarını belirtir.[74]

Bâcûrî, Hz. Peygamber ile Hz. Nuh'un nübüvvetinin umumiliğini de karşılaştırmalı olarak tartışmaktadır. Ona göre bu hususta iki farklı görüş ileri sürülmüştür. Birinci görüşe göre Hz. Nuh'un tufandan önceki bi'seti

[69] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 371.
[70] es-Sebe', 34/28.
[71] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 371-372.
[72] Hakîkat-i Muhammediyye nazariyesi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Mehmet Demirci, "Hakîkat-i Muhammediyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/179-180; Mahmut Ay, "İşârî Tefsirlerde Hakîkat-i Muhammediyye Anlayışı", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (2010), 77-120.
[73] İseviyye hakkında geniş bilgi için bkz. Halil İbrahim Bulut, *"İseviyye, İslâm Dünyasında Ortaya Çıkan İlk Yahudi Mezhebi"*, *EKEV Akademi Dergisi*, 8/18 (2004), 297–317.
[74] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 372; Bâcûrî, *Hâşiyetü'l-Bâcûrî*, 715.

BY-NC-ND 4.0

umumi değildir. Bu görüşe şöyle reddiyede bulunulmuştur: Allah Kur'ân-ı Kerim'de "*Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz*."[75] demiştir. Dolayısıyla tufandan önce bi'set umumi değilse şayet, niçin herkes boğuldu. Mademki umumi değil o halde kendilerine peygamber gelmeyen kimselerin, suda boğulmamaları gerekirdi. Birinci görüşü savunanların bu reddiyeye cevabı ise şöyledir: Allah Teâlâ bir başka ayette *"Sadece içinizden zulmedenlere erişmekle kalmayacak olan bir azaptan sakının ve bilin ki Allah, azabı çetin olandır."*[76] şeklinde buyurmuştur. Bu da gösteriyor ki böylesi bir azap geldiği vakit kendilerine peygamber gelmeyen ve meseleden habersiz olan kimseleri de kuşatabilmektedir.

İkinci görüşe göre Hz. Nuh'un bi'seti tufandan önce umumi idi. Çünkü Allahu Teâlâ "*Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz."* diye buyurmuştur. Hz. Nuh zamanında herkes tufandan etkilendiğine ve boğulduğuna göre onun bi'seti umumi olup herkese peygamber olarak gönderilmiş demektir. Aksi takdirde ayet gereği onların boğulmaması gerekirdi. İkinci görüşü savunanlara şöyle karşılık verilmiştir: Hz. Nuh'un tufandan önce bi'seti umumi ise Hz. Peygamber ile arasında hiçbir fark kalmaz. Oysaki Hz. Peygamber *"Diğer peygamberler kendi kavimlerine hususi olarak gönderilmiş, fakat ben bütün insanlara peygamber olarak gönderildim."*[77] demiştir. Dolayısıyla her iki peygamberin umumilik nitelikleri birbirinden farklı olmalıdır. Bâcûrî buna cevap mahiyetinde şunları söylemektedir. Hz. Nuh'un bi'seti sadece kendi zamanına has olduğu için hususî bir umumilik taşımaktadır. Hz. Peygamberin risâleti ise hem içinde bulunduğu hem önceki hem de sonraki zamanlara mahsustur. Hem ayrıca kendinden sonraki herkese de gönderildiği için onun bi'setinin umumiliği geneldir. Bunun yanı sıra Hz. Nuh cinlere gönderilmemiştir. Yalnızca Hz. Peygamber cinlere gönderilmiştir. Bu da onun risâletinin umumiliğinin kapsamının Hz. Nuh'a göre daha geniş bir anlam ifade ettiğine işaret etmektedir. Hz. Süleyman'ın cinlere hükümranlığı meselesinin zihinlerde doğuracağı problemi de öngören Bâcûrî bu müşkilin izahı ve izalesi noktasında şöyle demektedir. Cinlerin Hz. Süleyman'a boyun eğişleri ve emrine girmeleri saltanat ve mülkiyet itibariyledir. Dolayısıyla nübüvvetle alakalı bir boyun eğme durumu söz konusu değildir.[78] Bâcûrî, Hz. Peygamberin nübüvvetinin evrensel olmasından hareketle onun şeriatının başka şeriatlar tarafından nesholmasının mümkün olmadığını belirtir.

[75] el-İsrâ, 17/15.
[76] el-Enfâl, 8/25.
[77] Buhârî, *Teyemmüm*, 1, *Salât*, 56; Müslim, *Mesâcid*, 3; Nesâî, *Gusül*,36; Dârimî, *Salât*, 111.
[78] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 372-373.

© BY-NC-ND 4.0

Aksine onun şeriatı diğer tüm şeriatları neshetmiştir. Nitekim onun bağlı olduğu din ve şeriatın, diğer tüm din ve şeriatları neshettiği vücûbî olarak vaki olmuştur.[79] Şu ayet-i kerime de buna delâlet etmektedir: *"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa (bilsin ki o din) ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır."*[80]

Sonuç

Nübüvvet meselesi, kelâmın ve İslâm felsefesinin en önemli konularından birini oluşturmaktadır. Hz. Peygamber'in peygamberliğine karşı çıkan farklı gruplar karşısında gerek kelâm âlimleri gerekse İslâm filozofları çeşitli yöntemlerle peygamberliği ispatlamaya gayret göstermişlerdir. Bu bağlamda Bâcûrî de bağlı bulunduğu çizgi doğrultusunda -özellikle mûcizeler konusu üzerinden- peygamberliği ispat etmeye çalışmıştır. O, genel manada nübüvvet meselesini tartışırken özel manada ise Hz. Peygamberin nübüvvetinin ispatıyla ilgili hususlara yer vermiştir. Bu bakımdan akla ve nakle dayalı bir yöntemle konuyu irdeleyen Bâcûrî, üzerine düşen vazifeyi yerine getirmeye özen göstermiştir. Bâcûrî, mûcizenin tanımı, şartları, peygamberliğe işareti gibi konulara değinmiş, kerâmet, irhas gibi olağanüstü olaylardan bahsetmiş; onların sihir, illüzyon ve el çabukluğuyla yapılan ve gerçek sanılan haller ve benzerlerinden farklı olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca mûcizenin Allah'ın bir fiili olduğunu ve vukuunun aklen mümkün ve câiz oluşunu beyan etmiştir. Öte yandan Hz. Peygamberin hâtemü'n-nebiyyîn olduğunu ve bütün insanlara ve cinlere gönderildiğini savunmuştur. Hz. Peygamberin nübüvvetinin evrenselliğini ise bazı peygamberlerle karşılaştırmalı şekilde ortaya koymaya çalışmıştır. O, Hz. Peygamber'in zamanla kayıtlı cismanî hayatından ayrı ruhanî bir varlığının da olduğunu kabul etmiş, nurunun ve ruhunun tüm peygamberlerden önce yaratıldığını savunarak tasavvufun önemli kavramlarından biri sayılan "hakîkat-i Muhammediyye" nazariyesine işarette bulunmuştur. Bu da Bâcûrî'nin kelâmî kişiliğinin yanı sıra sûfî bir kimliğe sahip olduğuna da delâlet etmektedir.

Bâcûrî, Hz. Peygamber'in gerek dünyada gerekse ahirette olsun tüm varlıkların en faziletlisi ve derece bakımından en üstünü olduğunu zikreder. Bu konuda ittifak olduğunu ancak melek-peygamber arasındaki üstünlük hususunda Zemahşerî'nin ümmetin genel kabulünü bozarak icmaya muhalefet ettiğini belirten Bâcûrî, onun bu meyanda sarf ettiği sözlerin dikkate ve itibara alınmaması gerektiğini ifade eder.

[79] Bâcûrî, *Tühfetü'l-mürîd*, 374-375.
[80] Âl-i İmrân, 3/85.

© BY-NC-ND 4.0

Bâcûrî, İslâm inancının en temel rükünlerinden biri sayılan nübüvvet konusunu farklı şekillerde incelemiş, bu doğrultuda onun vehbîliği-kesbîliği boyutuna da temas etmiştir. O, nübüvvetin ilâhî bir ihsan olduğunu, çalışmayla elde edilemeyeceğini savunmuştur. Bâcûrî, nübüvvetin çalışılarak elde edildiğini iddia eden filozofların tekfirinin, Gazzâlî'nin onları tekfir ettiği üç hususdan daha önemli ve öncelikli bir mesele olduğuna dikkat çekerek bu konuda katı bir tavır sergilemiştir. Peygamber göndermenin zorunlu ve vacip oluşunu ileri süren Mu'tezile'ye ve muhal olduğunu iddia eden Berâhime ve Sümeniyye gibi gruplara karşı çıkarak onun aklen caiz ve mümkün olduğunu ifade etmiştir. Nübüvvetin imkânı hususundaki görüşleri klasik Eş'arî düşünceyle örtüşmektedir. Nitekim o da lütuf prensibi ile konuyu açıklamaktadır. Buna ilaveten onun, tasavvufî şahsiyetlerden yaptığı nakiller ve olgulardan hareketle görüşlerini temellendirmeye çalıştığı görülmektedir. Hz. Peygamberle alakalı diğer hususlarda ise Ehl-i Sünnet'in genel çizgisini takip ettiği müşahede edilmektedir.

❋ ❋ ❋

Teşekkür:

-

Beyanname:

1. Özgünlük Beyanı:

Bu çalışma özgündür.

2. Etik Kurul İzni:

Etik Kurul İzni gerekmemektedir.

3. Finansman/Destek:

Bu çalışma herhangi bir finansman ya da destek almamıştır.

4. Katkı Oranı Beyanı:

Yazar, makaleye başkasının katkıda bulunmadığını beyan etmektedir.

5. Çıkar Çatışması Beyanı:

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

❋ ❋ ❋

© BY-NC-ND 4.0

KAYNAKÇA

AY, Mahmut. "İşârî Tefsirlerde Hakîkat-i Muhammediyye Anlayışı". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (2010), 77-120.

BA'ELEVÎ, Ebî Bekr b. Abdurrahman b. Şihâbüddin. *Nevâfihu'l-Verdi'l-Cûrî bi-Şerhi Âkideti'l-Bâcûrî*. thk. Muhammed Seyyid b. Yahya ed-Dağıstanî. haz. Muhammed Ebû Bekr Bâzîb. Amman: Dârü'l-Feth, 1442/2021.

BÂCÛRÎ, İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed. *Cevheretü't-Tevhîd Şerhi*: *Tühfetü'l-mürîd Tercümesi*. çev. Mithat Acat & Beytullah Acat. İstanbul: Mütercim Yayınları, 2018.

BÂCÛRÎ, İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed. *Fethu'l-karîbi'l-mecîd bi-şerhi Bidâyeti'l-mürîd fî 'ilmi't-tevhîd*. thk. Muhammed Abdulkâdir Nassâr. Kahire: Dârü'l-İhsân, 2018.

BÂCÛRÎ, İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed. *Hâşiyetü'l-Bâcûrî 'alâ Şerhi'l-'Akâ'idi'n-Nesefî.* haz. Enes Muhammed Adnan eş-Şerfavî & Hüsam Muhammed Yusuf Salih. Dımaşk: Dâru't-Takvâ, 1441/2020.

BÂCÛRÎ, İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed. *Haşiyetü'l-Bâcûrî alâ Ümmi'l-Berâhîn meaha takrîrati'l- Allame Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed el-Enbâbî ve Allame Ahmed b. Ahmed el-Uchûrî*. b.y.: Hâşimî Yayınları, ts.

BÂCÛRÎ, İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed. *Tahkîku'l-makâm 'alâ Kifâyeti'l-'avâm fîmâ yecibü 'aleyhim min 'ilmi'l-kelâm*. thk. Ahmed Ferîd el-Mezîdî. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1428/2007.

BÂCÛRÎ, İbrâhim b. Muhammed b. Ahmed. *Tühfetü'l-Mürîd alâ Cevhereti't-Tevhîd ve meahu Hâşiyetü't-Tahrîri'l-Hamîd li Mesâili İlmi't-Tevhîd*. Diyarbakır: Mektebetü's-Seyda, 2017.

BAĞDÂDÎ, Ebû Mansur Abdulkâhir. *Usûlü'd-Dîn*. thk. Ahmed Şemseddin. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1423/2002.

BAĞDÂDÎ, Muhammed Emîn Mîr Selîm el-Bâbânî İsmail Paşa. *Hediyyetü'l-'Ârifîn Esmâü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn*. İstanbul: Matbaatü'l-Behiyye, 1951.

BARLAK, Muzaffer. *Kelâm'da Nübüvvet Tartışmaları*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.

BARLAK, Muzaffer. "Peygamberlikte Vehbîlik ve Kesbîlik", *Sistematik Kelâm*. ed. Mehmet Evkuran. Ankara: Bilay Yayınları, 2019.

BULUT, Halil İbrahim. "İseviyye, İslâm Dünyasında Ortaya Çıkan İlk Yahudi Mezhebi". *EKEV Akademi Dergisi*, 8/18 (2004), 297–317.

CÂVÎ, Muhammed Nevevî. *Şerhu Ticâni'd-Derârî alâ Risâleti'l-Bâcûrî*.

© BY-NC-ND 4.0

İstanbul: Mektebetü'l-Hâşimî, 2013.

CÜRCÂNÎ, Seyyid Şerif. *Kitâbü't-Tarîfât*. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1403/1983.

ÇINAR, Mahmut. "el-Yevâḳīt ve'l-cevâhir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/508-509. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

DEMİRCİ, Mehmet. "Hakîkat-i Muhammediyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/179-180. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

DENİZ, Gürbüz. *Kelâm-Felsefe Tartışmaları* (*Tehâfütler Örneği*). Ankara: Fecr Yayınları, 2009.

EŞ'ARÎ, Ebü'l-Hasen. *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn ve İhtilâfu'l-Musallîn*. haz. Naim Zerzûr. Beyrut: Mektebetü'l-Âsîre, 1436/2015.

FÎRÛZÂBÂDÎ, Muhammed Ya'kûb. *Kâmûsü'l-Muhît*. thk. Mektebetü't-Tahkîk et-Türâs fî Müesseseti'r-Risâle. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 8. Basım, 1426/2005.

İBN FÛREK, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen. *Mücerredü Makâlâti'ş-Şeyh Ebi'l-Hasan el-Eş'arî*. thk. Daniel Gimaret. Beyrut: Dârü'l-Meşrık, 1987.

İBN MANZÛR, Ebü'l Fazl el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sadr, 3. Basım, 1414.

İSFAHÂNÎ, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal er-Râgıb. *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*. thk. Savfân Adnan ed-Dâvûdî. Dımaşk-Beyrut: Dârü'l-Kalem-Dârü'ş-Şâmiyye, 1412.

KÂDÎ ABDÜLCEBBÂR, Ebü'l-Hasen. *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*. thk. Abdülkerim Osman. Kahire: Vehbe Yayınları, 3. Basım, 1416/1996.

KILAVUZ, Ahmet Saim. "Bacûrî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/416. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

KUR'ÂN-I KERÎM MEÂLİ. çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Basım, 2011.

ÖZDEMİR, Muhammet. "Gazzâlî'nin Tehâfütü'l-Felâsife Adlı Eserinde Üç Meselenin Ele Alınışı ve İbn Sînâ'nın Görüşleriyle Mukayesesi". *MÜSBE*, İstanbul: 2012.

ŞEHRİSTÂNÎ, Ebü'l-Feth Abdilkerîm. *el-Milel ve'n-Nihal*. ta'lîk: Ahmed Fehmî Muhammed. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. Basım, 1413/1992.

TEFTÂZÂNÎ. Sa'düddîn. *Şerhu'l- 'Akâ'id en-Nesefiyye*. thk. Ali Kemal. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1436/2014.

YAVUZ, Salih Sabri. *İslâm Düşüncesinde Nübüvvet*. İstanbul: İnsan OkurAkademi Yayınevi, 2020.

YURDAGÜR, Metin. İslâm Düşünce Tarihinde Hatm-i Nübüvvet Meselesi.

© BY-NC-ND 4.0

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15 (1997).

ZİRİKLÎ, Ebû Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ed-Dımaşkî. *el-A'lâm*. Beyrut: Dârü'l-'İlm li'l-Melâyîn, 15. Basım, 2002.

© BY-NC-ND 4.0

bilimname 49, 2023/1, 564-566
Research Article
Received: 01.07.2023, Accepted: 04.30.2023, Published: 04.30.2023
doi: 10.28949/bilimname.1230805

BÂCÛRÎ'S APPROACH TO PROPHET

Hamdi YALÇIN[a]

Extended Abstract

Throughout the history of thought, people have been suspicious of the institution of prophecy established by special and chosen intermediaries rather than accepting the existence and unity of Allah. Today, the objections of movements such as atheism and deism to the institution of prophecy make new literature studies more important to prove this issue. The arguments put forward by Ibrahim al-Bacuri (d. 1277/1860) in the context of proof and justification of prophecy are important in terms of reflecting the classical evidences of belief in the institution of prophecy. Bâcûrî generally follows the Ash'ari and Sunni line in this regard, and explains some points based on the transfers he made from Sufi figures and some concepts. Thus, he tries to unite the science of theology and mysticism, bringing two different disciplines closer together. The aim of this study is the 19th century, who wrote commentaries, annotations and independent works in many fields, including the science of kalam. The aim of this study is to examine Bâcurî's understanding of prophecy. Bâcûrî, who is a commentator and also a muhashishi, expressed original opinions on prophecy, as he did in many other points, and added dynamism to this discussion. In this context, the article aims to contribute to the understanding of current opinions on the issue of prophecy from the past to the present on a correct and solid ground. Bâcurî deals with the issue in terms of the definition, possibility, occurrence, nature and proof of prophecy in general, and Hz. It deals with the miracles of the Prophet, his virtue and superiority, in terms of being the last and universal prophet. He defends that it is wahbi to attain the rank of prophethood, and criticizes the opinion holders who claim that it can be won with effort and zeal. Based on this, Bâcurî rejects the views of philosophers who interpret prophecy as "the communication of the human mind with the active mind" and lay the groundwork for the understanding of kasbî. In this

[a] Ph.D., Ministry of National Education, hamdi_nx@hotmail.com

context, prophecy and prophecy are not a position assigned to the prophet due to his work or a special quality in him. One of the proofs put forward by Bâcurî regarding the vehbi nature of prophecy is the idea of Hatm-i prophecy. Stating that this thought points to the vehbîness of the prophethood, Bâcurî mentions that saying that he is a kasbî necessitates the disbelief of the person. Because Hz. It is fixed in the text that Muhammad's prophecy constituted the last link of the prophetic tradition. Nassa is a blasphemous claim. In addition, if the prophethood had been won by kasb and cehd, Hz. Those who struggled and worked on this issue after Muhammad should have been prophets. For this reason, Bâcurî accepts prophethood as a grace and benevolence that Allah chooses from among His servants and bestows on whomever He wishes, and clearly reveals that it is not a reward for deeds or a reward for obedience, but a gift from Allah. Bâcurî opposes the intellectual movements such as Sümeniyye and Berâhime, which see prophecy as real and in principle and reject the institution of prophecy in an ontological sense, and also opposes the Mu'tazila, who argues that prophecy is obligatory for Allah. He openly declares that the ideas of these groups in different categories are unacceptable, by revealing that prophethood is an act that is possible mentally and in fact, and that it cannot express necessity for Allah as in other acts. Thus, Bâcurî also opposes the idea of salah-aslah, which is one of the most basic principles of Mu'tazila, expressing the meaning that it is obligatory on Allah to create / do beneficial things, as in the act of sending a prophet. Besides, he also criticizes the Isevis, who claim that Muhammad was sent only to Arabs. He draws attention to the fact that their discourses are out of place, and Hz. He tries to reveal the universality of the Prophet's prophecy. In this context, Mr. He mentions that Muhammad was sent to all prophets and past ummahs as well as angels, jinn and humans. It states that this sending is from the spirit world. It states that his soul was created before all other souls. Bâcurî argues that the miracle is different from the marvelous events such as miracles and irhas, as well as from magic, sorcery and the like. Therefore, the extraordinary events presented by the person who claims to be a prophet to prove his claim and the extraordinary events shown by the soothsayer, magician and blindfolder are different from each other, and it is possible to distinguish one from the other.

Keywords: Kalam, Bâcurî, Prophecy, Prophet, Miracle.

Acknowledgements:

-

© BY-NC-ND 4.0

Declarations:

1. Statement of Originality:

This work is original.

2. Ethics approval:

Not applicable.

3. Funding/Support:

This work has not received any funding or support.

4. Author contribution:

The author declares no one has contributed to the article.

5. Competing interests:

The author declares no competing interests.

© BY-NC-ND 4.0